

irrigation and climate on transformation of anti-deflation stability of soils in Steppe zone of Ukraine. The article finds that irrigation improves anti-deflation stability of southern black soils and increases the humus content. The content of exchange Na 3% contributes to the anti-deflation stability of dark chestnut soils, but has a negative effect on their structure. Regarding the most-dangerous deflationary fraction <0.25 mm, which soon begins to be blown out by strong winds, its content on all investigated soils has increased. Increasing of positive temperatures in winter-spring period adversely affects the structure of the soils, which can cause more rapid collapse and can be blown out by strong winds.

Key words: structure, soil, anti-deflation stability, humus.

УДК 338.43:631.4(477.73)

DOI 10.31521/978-617-7149-94-0-71

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ МИКОЛАЇВСЬКОГО РЕГІОНУ В КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ВІДНОВЛЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ

Стаценко В.О., аспірант

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0009-0001-6852-6290>

Кушнірук В.С., канд. екон. наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0002-4368-8912>

Анотація: У тезах досліджено основні пріоритетні напрями формування ефективної стратегії економічного розвитку аграрного сектору Миколаївського регіону в умовах воєнних втрат та необхідності відновлення родючості ґрунтів. Встановлено, що деградація земельного потенціалу регіону є критичним чинником, який безпосередньо визначає перспективи регіональної аграрної економіки. Обґрунтовано комплекс заходів стратегічного характеру, спрямованих на збереження ґрунтового ресурсу, диверсифікацію виробництва та підвищення інвестиційної привабливості галузі.

Ключові слова: стратегія розвитку, аграрний сектор, родючість ґрунтів, Миколаївський регіон, відновлення, продовольча безпека.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну завдало безпрецедентних збитків аграрному сектору Миколаївської області, яка традиційно належить до провідних сільськогосподарських регіонів країни. За розрахунками фахівців, прямі збитки аграрно-промислового комплексу Миколаївщини перевищили 1,1 млрд дол. США, а непрямі втрати сягають 3,4 млрд дол. США [1]. Загальний обсяг виробництва сільськогосподарської продукції у 2023 році скоротився на 16,8% порівняно із середніми показниками 2019-2021 рр. Водночас збитки, завдані безпосередньо земельним ресурсам регіону, станом на початок 2026 року перевищили 16,89 млрд гривень.

Особливого значення в цьому контексті набуває проблема деградації ґрунтового покриву. За оцінками, землі Миколаївської та сусідніх областей у зоні

активних бойових дій втратили родючість до 30-40% [2]. Понад 2 334 гектари сільськогосподарських угідь зазнали бомбтурбації – механічного порушення профілю ґрунту внаслідок вибухів, а загальний обсяг переміщеного ґрунту перевищив 612 тис. м³. До цього додається мілітарна деградація зрошуваних земель через ущільнення та знеструктурування ґрунту від проходів важкої техніки, а також катастрофічні наслідки підриву Каховської ГЕС, що суттєво обмежив зрошувальний потенціал регіону.

За таких умов розроблення науково обґрунтованої стратегії економічного розвитку аграрного сектору регіону, в якій питання збереження та відновлення родючості ґрунтів посідає центральне місце, набуває не лише академічного, а й практичного значення.

Стратегія економічного розвитку аграрного сектору Миколаївського регіону, на нашу думку, має будуватися на кількох взаємопов'язаних пріоритетних напрямках.

Перший напрям – системне відновлення ґрунтового потенціалу як основи аграрного виробництва. Родючість ґрунту є фундаментальним природно-економічним ресурсом, від стану якого залежить продуктивність усього аграрного сектору. Регіон характеризується переважанням чорноземів звичайних та південних, однак тривала монокультурна сівозміна ще до повномасштабного вторгнення призводила до стабільного скорочення вмісту гумусу. Сьогодні до цих хронічних проблем додається надзвичайний деградаційний тиск воєнного характеру. Стратегічна відповідь на цей виклик передбачає, по-перше, проведення суцільного агрохімічного обстеження ґрунтів у постбойових зонах із формуванням цифрових карт родючості; по-друге, законодавче закріплення обов'язкових агрохімічних заходів для орендарів землі; по-третє, запровадження регіональних програм субсидування органічних добрив та сидеральних культур.

Другий напрям – розмінування та безпечне повернення земель до аграрного обороту. Миколаївська область є однією з найбільш мінонебезпечних в Україні. За наявними оцінками, значна частина сільськогосподарських угідь залишається непридатною до обробітку через небезпеку замінування. Розмінування слід розглядати не лише як гуманітарний захід, а як інвестицію в економічний потенціал регіону. Пріоритетним є залучення міжнародного фінансування (ЄС, FAO, USAID) для пришвидшення гуманітарного розмінування саме на сільськогосподарських угіддях із найвищим агроекономічним потенціалом.

Третій напрям – диверсифікація структури сільськогосподарського виробництва з акцентом на ґрунтозберігаючі технології. Загострення ризиків монокультурного виробництва соняшнику (частка в структурі виробництва області – 11%) та пшениці (13%), яке супроводжується виснаженням ґрунтів, вимагає переходу до збалансованих сівозмін. Водночас регіон має потужні конкурентні переваги у виробництві ячменю (2-ге місце в Україні) та виноградарстві (3-тє місце), що відкриває перспективи для розвитку переробки та брендування регіональної продукції. З огляду на втрату зрошувального потенціалу після підриву Каховської ГЕС, стратегічно важливим є впровадження

посушливіших культур та крапельного зрошення на основі альтернативних водних джерел.

Четвертий напрям – відновлення переробної інфраструктури та формування регіональних ланцюгів доданої вартості. Руйнування переробних підприємств (зокрема, Баштанського сирзаводу) суттєво підірвало можливості для переробки сільськогосподарської сировини всередині регіону. Переорієнтація логістики після закриття Миколаївського порту та терміналу «Ольвія» на Дунайські порти збільшила транспортні витрати і знизила конкурентоспроможність місцевих виробників. За таких умов стратегічним пріоритетом є відновлення і модернізація переробних потужностей, створення кооперативних об'єднань сільськогосподарських товаровиробників та розвиток коротких ланцюгів постачання для зменшення залежності від зовнішньої логістики.

П'ятий напрям – формування регіональної інституційної інфраструктури підтримки аграрного бізнесу. Ефективна реалізація зазначених пріоритетів неможлива без відповідного інституційного забезпечення: розвитку агрострахування, функціонування регіонального аграрного дорадчого центру, формування бази даних ушкоджених земель і оцифрування прав власності на ринку землі (станом на кінець 2024 р. в області відчужено 44,7 тис. га).

Висновки. Збереження та відновлення родючості ґрунтів є не технічним, а системним економічним завданням, яке перебуває в основі будь-якої дієвої стратегії розвитку аграрного сектору Миколаївського регіону. Запропоновані пріоритетні напрями – від агрохімічної реабілітації ґрунтів і розмінування до диверсифікації виробництва та відновлення переробної інфраструктури утворюють взаємопов'язану систему стратегічних заходів, реалізація якої здатна забезпечити стійке відновлення аграрної економіки регіону в середньостроковій перспективі та зробити суттєвий внесок у продовольчу безпеку України в цілому.

Список використаних джерел

1. Довідник «Агробізнес України 2023/24». Київ: Ukrainian Agribusiness Club, 2024. 48 с.
2. Openforest: Екологічне спустошення від війни: проблеми, які будуть актуальними ще довго. URL: <https://www.openforest.org.ua/291001/>
3. Ґрунтовий покрив України в умовах воєнних дій / За ред. колективу авторів. Київ: Аграрна наука, 2023. 214 с.
4. Напрями відновлення аграрного сектору України у повоєнний період // *Причорноморські економічні студії*. 2023. Вип. 78. С. 45–52.
5. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки до 2030 року: завдання агро економічної науки. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2024.
6. Стратегія соціально-економічного розвитку Миколаївської області до 2027 року. Миколаїв: Миколаївська обласна рада, 2023.
7. Superagronom: Яким був 2024 рік для аграріїв на Миколаївщині. URL: <https://suspilne.media/mykolaiv/907539>

Abstract: The paper examines the main priority directions for forming an effective strategy for economic development of the agrarian sector of Mykolaiv region under conditions of war losses and the need for soil fertility restoration. It has been established that the degradation of the region's land potential is a critical factor that directly determines the prospects for the regional agrarian

economy. A set of strategic measures is substantiated aimed at preserving soil resources, diversifying production, and enhancing the investment attractiveness of the sector.

Keywords: development strategy, agrarian sector, soil fertility, Mykolaiv region, recovery, food security.

УДК 631.45:631.6:631.95

DOI 10.31521/978-617-7149-94-0-72

ІНТЕГРОВАНІ ПІДХОДИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ БІОЛОГІЧНОЇ АКТИВНОСТІ ТА РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ У БЕЛІГЕРАТИВНИХ АГРОЛАНДШАФТАХ

Чайка Т.О., канд. екон. наук

ВСП «Аграрно-економічний фаховий коледж ПДАУ»

<https://orcid.org/0000-0002-5980-7517>

Анотація: Розкрито сутність інтегрованого підходу до відновлення біологічної активності та родючості ґрунтів у белігеративних агроландшафтах у повоєнний період. Встановлено, що поєднання біологічних, органічних і фізико-хімічних меліоративних заходів забезпечує формування функціонально стійкої ґрунтової системи та відновлення її продуктивного потенціалу.

Ключові слова: біологічна активність ґрунту, родючість ґрунту, біологічна регенерація, белігеративні агроландшафти, меліорація.

Сучасні процеси повоєнного відновлення агроландшафтів України супроводжуються глибокими порушеннями ґрунтових систем, зокрема деградацією їх біологічної активності, зниженням вмісту органічної речовини та погіршенням агрофізичних властивостей [1]. У зонах військового впливу ці процеси набувають системного характеру, що обмежує здатність ґрунтів до самовідновлення та потребує цілеспрямованого втручання [2]. За таких умов особливої актуальності набуває впровадження інтегрованих підходів до біологічної регенерації ґрунтів, спрямованих на відновлення мікробіому, оптимізацію водного режиму та стабілізацію структури ґрунтового середовища.

У межах концепції відновлення деградованих ґрунтів ключову роль відіграє етап біологічної регенерації, який передбачає відновлення функціональної активності ґрунтового мікробіому та покращення агрофізичних властивостей ґрунту [3]. Саме на цьому етапі формується основа для подальшого відновлення продуктивності агроecosystem, що визначає ефективність довгострокових рекультиваційних стратегій [4]. У зв'язку з цим доцільним є застосування диференційованого підходу до підбору меліорантів і біологічних агентів залежно від ґрунтово-кліматичних умов та ступеня деградації території.

Для посушливих регіонів і легких ґрунтів пріоритетним є формування комплексу водоутримувальних матеріалів:

1. Калійні поліакрилати та поліакриламід, що застосовуються у дозах 20–